

Hnutí DUHA

Dovoz a vývoz **potravin** po česku

Česká republika v roce 2010 dovezla potraviny za více než 130 miliard korun [1]. Zároveň ale vyvezla potraviny v hodnotě 94 miliard korun. Oproti roku 2000 tato čísla představují čtyřnásobný nárůst [2]. Evropou korzují desetitisíce zcela nadbytečných kamionů. A český zákazník má problém koupit místní jablko. Jaké jsou další souvislosti této bizarní reality?

Místní versus dovozové potraviny v číslech

Mezinárodní obchod s potravinami je důležitou součástí českého hospodářství. Například v roce 2000 jsme dovezli přes jeden milion tun potravin a zároveň vyvezli kolem 700 tisíc tun. Během deseti let se tato čísla více než zdvojnásobila, takže v roce 2010 činil dovoz potravin do České republiky 2,2 milionu tun a vývoz 1,5 milionu tun [1].

Potraviny představují 5,5 % z celkového českého importu a 4,3 % z exportu [5]. V roce 2011 se hodnota dovážených potravin vyšplhala na více než 130 miliard korun a hodnota vyvážených potravin na 94 miliard korun, tedy na čtyřnásobek oproti roku 2000 [6].

Přepočteme-li tyto objemy potravin na půdu potřebnou k jejich vypěstování, zjistíme, že každý rok vyvezeme 2,5 milionu hektarů zeminy a dovezeme čtyři miliony hektarů [7].

Supermarkety prodávají jídlo doslova z každého koutu světa. A to nemluvíme jen o exotickém ovoci, ale i o běžných plodinách, které produkuje sama a které lze dobře skladovat. Výjimkou tak není ani cibule z Peru.

Jak se věci mají

Zákazník supermarketu dnes jenom stěží sáhne po potravině českého původu. I základní plodiny, jako například brambory, mrkev, česnek či jablka, běžně pocházejí z dovozu. A také české velkochovy závisí na dovozu – podstatnou část krmiva totiž představuje sója, pěstovaná v Jižní Americe.

Mezinárodní obchod s potravinami je obrovský byznys, v němž kromě supermarketů figurují také nadnárodní potravinářské firmy a dopravci. Všichni dohromady tvoří silné uskupení, jež má na množství importu a exportu podstatný vliv. Výsledkem je ovšem upadání českého zemědělství plus znečištění a další škody, způsobené nadměrnou dopravou. Kamiony, zcela zbytečně převážející zboží napříč kontinenty, produkují nadměrný hluk, ohrožují dopravu a zneprůjemňují život v mnoha obcích. Nákladní doprava je příčinou 59 % emisí oxidu dusíku a 58 % škodlivých mikročástic prachu na českých silnicích a dálnicích [3].

Stále více lidí však dává přednost čerstvosti a kvalitě. Poptávka po místních produktech tudíž roste, což je výhodné, protože české potraviny podporují zaměstnanost, především pak ty se značkou BIO. Podle propočtů Hnutí DUHA by zvýšení podílu ekologického zemědělství na 20 % české půdy vytvořilo na venkově 3500 až 7000 nových pracovních míst [4].

Několik příkladů

Italská jablka: Česká republika v roce 2011 nakoupila 70 tisíc tun jablek z 25 zemí světa, nejčastěji z Itálie, Slovenska a Polska. Bez zájmu ovšem nezůstalo například ani vzdálené Chile (viz tabulka č. 1). Kamiony, které dovezly jablka jen z evropských států, spotřebovaly ekvivalent 2427 tun uhlí [8] (podle výpočtu uhlíkové kalkulačky Hnutí DUHA).

1. Dovoz jablek do České republiky v roce 2011 (kg)

Itálie	32 815 590
Slovensko	11 343 897
Polsko	8 749 861
Německo	4 317 640
Belgie	4 070 086
Rakousko	3 188 448
Nizozemsko	2 243 010
Maďarsko	496 173
Chile	374 910

Zdroj: [1]

Německé brambory: Další zbytečně dováženou plodinou jsou brambory. V roce 2011 Česká republika importovala 142 tisíc tun brambor z 21 převážně evropských zemí. Valná většina pak doputovala z Německa a Francie (viz tabulka č. 2). Kamiony na jejich dopravu spotřebovaly ekvivalent 5501 tun uhlí [8].

2. Dovoz brambor do České republiky v roce 2011 (kg)

Německo	55 082 680
Francie	34 610 898
Nizozemsko	15 390 924
Spojené království	4 951 506
Rakousko	3 727 104
Slovensko	3 310 806
Itálie	1 958 475
Dánsko	1 770 505
Maďarsko	1 739 180
Španělsko	1 443 225
Belgie	1 224 310

Zdroj: [1]

Čínský česnek: Česká republika v roce 2010 dovezla 5588 tun česneku, z toho 3163 tun z Číny [1]. U nás se přitom této tradiční plodiny vypěstovalo pouhých 220 tun [9]. To znamená, že přibližně 75 % česneku na českém trhu pochází právě z daleké Říše středu, odkud k nám musí nacestovat neuvěřitelných 21 tisíc kilometrů: z polí přes oceán na lodi a posléze kamionem z Hamburku. Tato cesta spotřebovuje ekvivalent 67 tun uhlí.

Sója – hvězda dovozu: Možná je to překvapující, ale vůbec nejvíc se k nám dovážejí sójové pokrutiny. Nikoli jako přísada do vegetariánských pokrmů, ale – což se málo ví – jako krmivo pro drůbež a prasata ve velkochovech.

V roce 2010 jsme do českých velkochovů dováželi 467 688 tun sójových pokrutin. Papírově má tato surovina téměř kompletně německý původ – z 393 730 tun [1]. Číslo je ovšem zavádějící, jelikož například v roce 2007 bylo 46 % sóji, zpracované v Evropské unii, vypěstováno v Brazílii a 41 % v Argentině. Konkrétně pro Českou republiku pak Brazílie pěstovala ekvivalent 117 tisíc hektarů a Argentina ekvivalent 85 tisíc hektarů. Kromě toho jsou tyto dvě země největšími světovými producenty sóji [10]. Toto zemědělské odvětví má však v Jižní Americe řadu nepříznivých dopadů. Podílí se na devastaci pralesů – na jejich místě se zakládají sójové plantáže – a vytlačuje z půdy místní rolníky [11].

Příčiny dovozu

Proč potraviny tolik cestují? Je to jednoduché: dálková přeprava je levná a náklady na ni se stále snižují. Platí to pro pozemní, lodní i leteckou dopravu. Například ceny lodní dopravy klesly mezi roky 1985 a 2005 o 70 % [12].

Navíc v rámci globálního trhu postupně padají obchodní překážky. Například vstup České republiky do Evropské unie (2004) a jejího společného trhu, založeného na volném pohybu zboží a služeb, se významně podepsal na dramatickém vývoji vývozu a dovozu potravin mezi lety 2000 a 2010.

K přebujelé kamionové přepravě u nás přispívá také špatně nastavené mýtné, které vůbec nemotivuje k překladi zboží na železnice. Těžké nákladní automobily nad dvanáct tun přitom mají na svědomí tři čtvrtiny opotřebení silnic a příjmy z této dopravy ani po přičtení výnosu z daní nepokryjí výdaje na odstranění škod [13].

Dovoz ropy do České republiky

Česká republika v roce 2011 dovezla sedm milionů tun ropy a utratila za ni 98 miliard korun [1]. Její spotřeba v sektoru osobní i nákladní dopravy neustále roste. Prosperující podniky, včetně potravinářských, převážejí své zboží v kamionech napříč kontinenty [14]. Obchod s ropou se soustřeďuje v několika málo více či méně stabilních zemích. Zdroje pro naši ekonomiku jsou konkrétně v rukou nedemokratických režimů Ruska, Ázerbájdžánu a Kazachstánu. V roce 2011 nám tyto tři postsovětské země dodaly 97 % ropy [15]. Rizikem je také nestabilita v některých tranzitních zemích nebo spory mezi Ruskem a Ukrajinou [1]. Jinými slovy, větší orientace na místní potraviny napomůže energetické nezávislosti České republiky.

Velká výzva pro místní řešení

Je zřejmé, že Česká republika potřebuje změnu. Nabízí se několik cest.

Co může udělat stát

- **Podpora místních potravin:** Stát například může zjednodušit takzvaný prodej ze dvora či podpořit zakládání farmářských tržišť, bioklubů a bedýnkových družstev. Zároveň by měl motivovat supermarkety, aby nabízely více místních potravin.
- **Reforma mýtného:** Je potřeba, aby mýtné pokrývalo celou silniční síť. V současnosti totiž motivuje dopravce k objíždění placených úseků, čímž trpí mnoho obcí a jejich obyvatel. Sazby mýtného by rovněž měly odpovídat škodám, způsobeným kamionovou dopravou. Vedlejším efektem mýtného by měl být také přesun dopravy na železnici a zejména pak místní produkce.
- **Nový zákon o nižší závislosti na fosilních palivech:** Hnutí DUHA prosazuje nový zákon, který závazně stanoví, že Česko bude snižovat závislost na drahých fosilních palivech – krok po kroku, rok po roku. Rozhýbe totiž investice do chytrých řešení, jako jsou úsporné domy a pohodlná veřejná doprava, snadná recyklace odpadu, čistá energie nebo české potraviny v obchodech.

Co mohou udělat obce

- **Založit vlastní farmářský trh:** Trh je příležitostí pro místní zemědělce. Praktický návod, který vznikl na základě zkušeností se zakládáním tržiště v Ostravě-Porubě, najdete v publikaci Hnutí DUHA s názvem *Čerstvé a místní potraviny pro vaše město: jak založit farmářský trh*.

Co může udělat každý člověk

- **Nakupovat místní potraviny:** Změna současné nabídky záleží do značné míry na spotřebitelích. Každý může v obchodech podnikat pátrání po českých jablkách a paprikách. Nebo ještě lépe, najít zemědělce poblíž svého bydliště a nakupovat potraviny přímo od něj. Hnutí DUHA k tomu sestavilo praktický adresář nejen ekologických zemědělců: www.hnutiduha.cz/bioadresar.

Literatura

- [1] Český statistický úřad, *Statistika zahraničního obchodu*
- [2] World Trade Organization, *Statistics Database*
- [3] Kalkulace Hnutí DUHA podle: Zpráva o životním prostředí České republiky v roce 2008, MŽP, Praha 2009
- [4] Kotecký, V.: *Čistá práce*. Hnutí DUHA, Brno 2003
- [5] *FAO Statistical Yearbook, 2010*
- [6] World Trade Organization, *Statistics Database*
- [7] Lugschitz, B., Bruckner, M., Giljum, S.: Europe's Global Land Demand. SERI, Vídeň 2011
- [8] Podle výpočtu uhlíkové *kalkulačky Hnutí DUHA*
- [9] Český statistický úřad, www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/0001-10-1300
- [10] Van Gelder, J. G., Kammeraat, K., et Kroes, H.: Soy consumption for feed and fuel in the European Union. Profundo, Castricum, The Netherlands 2008
- [11] Pro více informace viz studie Hnutí DUHA *Co mají společného vlk hřivnatý, děti v brazilském slumu a kuře ze supermarketu? České velkochovy a expanze sóji v Latinské Americe*
- [12] Watkiss, P. a kol.: *The Validity of Food Miles as an Indicator of Sustainable Development*. DEFRA, Oxon 2005
- [13] *Kamionová doprava a rozšiřování mýtného*. Hnutí DUHA a Dopravní federace, 2011
- [14] Polanecký, K., Mikeska, M., Sedlák, M., Kotecký, V., Sequens, E., Sutlovičová, K., Jeřábek, J., Hollan, J.: *Chytrá energie*. Hnutí DUHA, Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, Greenpeace ČR, Centrum pro dopravu a energetiku, Ekologický institut Veronica, Brno–České Budějovice–Praha, 2010
- [15] Ministerstvo průmyslu a obchodu, *Ropa a ropné produkty za rok 2010*

Vyšlo díky finanční podpoře Evropské unie. Za obsah zodpovídá Hnutí DUHA a nemůže být považován za stanovisko Evropské unie.

Vydalo Hnutí DUHA, 2012.

Fotografie: Photospin, M. Jedličková, SAMphoto

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

A › Údolní 33, 602 00 Brno
T › 545 214 431
E › info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku. Dokážeme rozhýbat politiky a úřady, jednáme s firmami a pomáháme domácnostem. Našich výsledků bychom nedosáhli bez podpory tisíců lidí, jako jste vy.